

BALLESTER, David; RISQUES, Manel (2001). *Temps d'amnistia. Les manifestacions de l'1 i el 8 de febrer de 1976 a Barcelona*. Barcelona: Edicions 62. (Col·lecció «Llibres a l'abast»), 201 p.

La història de la transició a la democràcia és un tema a penes encetat per la historiografia. La plena dedicació a la política de forces dels seus protagonistes *estel·lars* —sovint amb ubicacions diferents a les d'aleshores— fa que abundin molt més els testimonis i les hagiografies que no pas la reflexió mínimament distanciada sobre el procés. Fins i tot el rètol que l'identifica (transició) és tota una invitació als equívocs. Per exemple: com que la transició comença, segons alguns llibres de notable difusió, el 1973 amb la mort de Carrero Blanco, he arribat a veure en algun examen poc afortunat l'afirmació que el 1973 s'acaba el franquisme i comença la transició...

A més, hi ha una certa fixació en explicar abans que res la transició com un fruit de dinàmiques polítiques d'elits¹ —d'una banda— o com a conseqüència natural de l'evolució sociològica de la societat espanyola, amb discursos paral·lels —o sigui dels que mai es toquen en cap punt. Tanmateix les explicacions que avui tenen major impacte són, sens dubte, les que estan fonamentades en personatges *providencials* (del rei Joan Carles I, passant per Adolfo Suárez, Tor-

cuato Fernández-Miranda... i fins i tot Franco!).

Seguint el fil d'aquesta història de la transició, encara per fer, David Ballester i Manel Risques ens proposen l'exploració, híbrida entre la crònica i l'assaig interpretatiu, d'uns fets puntuals que tingueren una rellevància impossible de negligir en el context català i espanyol, pel que significaren d'erosió al primer govern de la monarquia postfranquista (i no democràtica encara, com s'ha repetit darrerament *ad nauseam* arran del vint-i-cinquè aniversari de la coronació del rei Joan Carles I).

Els autors estableixen clarament en el pròleg —sense possibilitat d'equívoc— que l'obra vol ser un punt de partida per a la recerca, però també la manifestació d'un compromís: «un homenatge als milers de ciutadans i ciutadanes de Catalunya i d'Espanya que van dedicar una part de la seva vida a lluitar per l'amnistia» (p. 9). Així, el contingut del llibre es va desplegant i segueix l'equilibri sempre difícil entre el compromís i el rigor, per tal de mostrar en tres capítols i un epíleg una reconstrucció fidel dels fets (capítols 2 i 3) i una interpretació tant del que ha significat l'amnistia en la societat espanyola contemporània, des dels inicis del segle XIX (capítol 1), com del que significà en concret l'amnistia reivindicada el febrer de 1976 i aconseguida a empenyes i rodolons en els dos anys següents (epíleg). Un interessant annex, fonamentalment hemerogràfic, tanca l'edició.

Els compromisos adquirits en el pròleg, per part dels autors, són assolits de manera molt notable. Gosar escriure sobre algun episodi de la transició amb

1. Vegeu, per exemple, la crítica que a aquestes interpretacions fa la introducció de Pere Ysàs al llibre *La transició a Catalunya i Espanya*, Fundació doctor Lluís Vila d'Abadal, Barcelona, 1997.

pretensió de rigor intel·lectual és ja una primera fita: abunden molt més —com ja he comentat— les utilitzacions interessades, amb finalitat patrimonialitzadora en positiu o en negatiu. Però entrant més en el detall, no hi ha dubte que l'homenatge plantejat està molt ben aconseguit, sense grans escarafalls, amb la crònica pacient dels fets. L'empatia respecte de les vicissituds dels manifestants del febrer de 1976 està assegurada en la narració dels fets (i despertaria ben segur una notable identificació —salvant les distàncies— entre la immensa majoria dels manifestants mal anomenats *antiglobalització* de convocatòries ben recents, de Barcelona a Gènova passant per Porto Alegre). Només el relat ponderat dels fets ens acosta molt a prop aquella realitat sense massa esforç i actua com un reconeixement als homes i dones que patiren les càrregues de la policia, les detencions, les tortures...

Però més enllà d'aquest objectiu, insisteixo que ben cobert, les reflexions inicials sobre el concepte d'amnistia i el significat divers que tingué durant el gairebé segle i mig que precedí les protestes de 1976, ubica molt bé el paper que els processos reivindicatius jugaven en el context de crisi del règim franquista. La visió de transició de despatx queda totalment desbordada —com la policia pels manifestants— per la constatació de com anaren evolucionant les *mesures de gràcia* del postfranquisme i del sistema parlamentari democràtic nascut de les eleccions del 15 de juny de 1977, i de l'imprevist procés constituent en què desembocaren. La successió de decrets amb indults parcials i amnisties

cada cop més àmplies, en comptes d'una única amnistia general, mostra clarament com el procés tenia molt de partit de tennis entre poder i oposició: una competició on s'apuntaren punts totes dues bandes i on quedaren marginats col·lectius com ara el de la Unió Militar Democràtica o el dels antics militars de la República. Els militars encara tindrien la presència pública de *poder fàctic*, guardià de les essències del règim franquista, almenys fins a esgotades les derivacions del 23 de febrer de 1981.

Aquest joc de decrets i contradecrets, amb avenços significatius a cada pas, però amb el manteniment de reserves que deixaven vigents sancions contra sectors que havien lluitat també per la democràcia, permet adonar-se de les limitacions amb què la multivariada oposició política afrontà la transició, però també de la seva força relativa: les disposicions legals no canvien a un ritme tan frenètic si no hi ha una situació de demanda social que ho justifiqui.

I aquest és, al meu entendre, l'objectiu assolit: servir de punt de partida per a la recerca. Demostrar que l'oposició no només existia i actuava, sinó que ho feia amb prou força com per no poder ser ignorada. I fer-ho al voltant d'un aspecte que podria semblar menor, com tants han interpretat que foren les manifestacions de febrer de 1976 a Barcelona, fins al punt d'aparèixer en la literatura memorialista a l'ús com unes manifestacions més entre les moltes que es donarien, sobretot posteriorment. Un bon punt de partida, no per conegut (almenys en els cercles més crítics amb una acadèmia tan abocada a servir de coreografia de cele-

bracions), menys imprescindible de continuar difonent i corroborant en la pràctica, com fan els autors. Amb *Temps d'amnistia*, un dels esdeveniments més significatius de les mobilitzacions per la democràcia recupera bona part del seu significat. Tanmateix, sospito que ens caldrà esperar nous lliuraments, lògicament, per anar ocupant un lloc al sol de les visions de la transició que es transmeten a l'opinió pública. Els autors ja saben, en part per experiència pròpia, que amb la història del franquisme ens ha passat, poc més o menys, el mateix.

MARTÍ MARÍN CORBERA

ARNABAT, Ramon; MARÍN, Martí (ed.) (2001). *Franquisme i transició democràtica a les terres de parla catalana. Actes del 2n Congrés de la CCEPC*. Valls.

Afortunadament, i després d'una llarga espera, s'han publicat en forma de llibre les actes del congrés de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana (CCEPC), celebrat a Palma de Mallorca els dies 16, 17 i 18 d'octubre de 1997. El decalatge temporal entre la celebració del Congrés i l'edició de les actes, fruit dels problemes intrínsecs del món editorial, fa que algunes de les recerques presentades, a hores d'ara, ja hagin estat acabades.

El llibre presenta una gran diversitat temàtica i una varietat gens menys preable d'enfocaments metodològics.

Aquest fenomen és la conseqüència lògica del vigor que en els últims anys està assolint l'estudi, també a escala local, del franquisme —ja sigui en l'àmbit de la historiografia política, social o cultural— al Principat, al País Valencià i a les Illes. Sens dubte, l'objectiu dels assistents al Congrés i dels mateixos editors és mostrar-nos aquest dinamisme historiogràfic mitjançant la publicació de més de quaranta comunicacions (a la recambra s'han quedat nou comunicacions pendents de publicar) agrupades en quatre grans blocs temàtics: les formes d'articulació social i política; les estratègies culturals; els canvis socials, i la vida quotidiana durant el franquisme.

El primer bloc temàtic —les formes d'articulació social i política— és el més extens (està format per vint-i-quatre comunicacions) i té com a fil conductor les diferents respostes, ja siguin d'acceptació o de rebuig, al procés de socialització del *Nuevo Estado*.

La plena identificació del franquisme amb els postulats catòlics més integristes i reaccionaris fa que l'Església assumeixi un rol principal dins el *Nuevo Estado*. Com ens expliquen Jaume Barallat i Ernest Gallart a «L'Església i el seu apostolat seglar sota el franquisme a Lleida» i «Any zero: una aproximació al bisbat de Barcelona (gener-març de 1939)», respectivament, és una Església triomfant que participa activament de la imposició d'un dogma, el nacionalcatolicisme, caracteritzat per la necessitat de recristianitzar la societat i de recuperar recursos humans i materials.

Diverses comunicacions estan dedicades a l'estudi de les conseqüències